Prevenció de riscos derivats de l'organització i la càrrega de treball

CFGS.1954.C05/0.07

Generalitat de Catalunya
Departament d'Educació

Institut Obert de Catalunya

Aquesta col·lecció està dissenyada i coordinada des de l'Institut Obert de Catalunya.

Coordinació del contingut:
Llúcia Orteu Guiu

Redacció de continguts:
Emilio Carreño Losilla
Vicente Francisco Gómez
Anna Maria Maya Gato
Llúcia Orteu Guiu

Primera edició: febrer 2008
© Departament d'Educació
Material realitzat per: Eureca Media, S.L.
Dipòsit legal: B-2.462-2008

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i de la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric, com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia, o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars del copyright.

Introducció

Els riscos derivats de l'organització i la càrrega de treball han estat objecte d'estudi des dels l'àmbits de l'ergonomia i la psicosociologia.

L'ergonomia i la psicosociologia aplicada és una de les quatre especialitats que componen l'estructura dels coneixements de la prevenció de riscos laborals, segons està establert en l'annex VI del Reglament dels serveis de prevenció.

Els riscos ergonòmics i els riscos psicosocials constitueixen el que s'ha anomenat *nous riscos* o *riscos emergents*, que es caracteritzen per ser els darrers que han aparegut en el panorama de la prevenció de riscos laborals, tot i que, segons diversos estudis fets, són els que quantitativament afecten un major nombre de persones, i representen també les majors despeses en prestacions socials.

Avui en dia els trastorns musculoesquelètics o l'estrès i la violència en el treball han esdevingut patologies de primer ordre dins de l'àmbit laboral i han centrat l'atenció dels especialistes en prevenció de riscos laborals, els quals han donat una especial rellevància a la disciplina de l'ergonomia i la prevenció dels riscos psicosocials.

Aquesta incorporació tardana pot explicar-se per la major o menor evidència del nexe de causalitat entre els danys produïts sobre la salut del treballador i les condicions de l'activitat laboral que els generen. En aquells àmbits on aquest nexe es mostra de forma més evident –com la seguretat o la higiene– han estat objecte tradicional d'atenció des del punt de vista preventiu. En el cas de l'ergonomia i la psicosociologia, és més difícil d'apreciar la interrelació entre les condicions de treball i els danys per a la salut dels treballadors que es causen.

Així mateix, existeix una altra nota comuna entre ambdós tipus de riscos –els ergonòmics i els psicosocials–: l'escassa regulació normativa existent sobre les mesures de prevenció i protecció concretes que cal adoptar per prevenir-los. Aquesta deficiència rau en la dificultat que suposa en alguns àmbits, com el psicosocial, establir mesures genèriques sense realitzar una anàlisi de cada situació concreta.

L'ergonomia i la psicosociologia aplicada sintetitzen l'esforç d'adaptar el lloc de treball i els mitjans de treball al treballador, mitjançant les adaptacions i recursos per evitar riscos en la salut dels treballadors derivats d'un incorrecte disseny del lloc de treball, tant des d'un punt de vista físic com organitzatiu.

En aquest sentit, considerem aquesta especialitat preventiva com aquella que aborda els factors de risc derivats de la càrrega de treball i de l'organització del treball. Podem definir l'ergonomia i la psicosociologia aplicada com aquella especialitat preventiva que té com a objecte assolir una correcta adaptació física, psicosocial i funcional entre el treballador i els equips i sistemes de treball que es donen en l'organització.

L'ergonomia, segons la definició de l'Organització Internacional del Treball (OIT), consisteix en "l'aplicació conjunta de les ciències biològiques i d'enginyeria per garantir l'adaptació mútua òptima de l'home i el seu treball, mesurant-se els beneficis en termes d'eficiència i benestar de l'home".

L'ergonomia tracta de conèixer el millor disseny per a l'adaptació del lloc de treball a la persona, tenint en compte factors físics, psicològics i mediambientals. Per fer-ho s'ajuda de diferents tècniques i disciplines, com la medicina, l'enginyeria, la psicologia, la física i altres.

La psicosociologia s'ocupa d'aquells aspectes relacionats amb la influència del treball sobre el benestar psíquic del treballador. Podem definir-la com aquella tècnica preventiva que s'encarrega de l'estudi de les condicions organitzatives i psicosocials que es donen en el treball i que poden donar lloc a factors de risc psicosocial, els quals provoquen intervencions o accions preventives que actuïn directament sobre els treballadors, sobre els sistemes organitzatius, o sobre ambdós.

Objectius

En acabar el crèdit, heu de ser capaços del següent:

1. Identificar els factors de risc derivats de l'organització i la càrrega de treball, segons els tipus d'empresa i processos.

2. Relacionar els riscos derivats de l'organització i la càrrega de treball amb els efectes que poden provocar en la salut.

3. Interpretar les conseqüències fisiològiques, psíquiques i laborals originades pels riscos derivats de l'organització i la càrrega de treball sobre la salut de les persones.

4. Valorar les implicacions econòmiques i socials, en les empreses i en la societat, dels efectes provocats pels riscos derivats de l'organització i la càrrega de treball, a partir de dades estadístiques i econòmiques.

5. Interpretar la normativa general, els criteris interns d'empresa i els procediments de treball establerts en relació amb l'organització i la càrrega de treball, a partir de manuals i documents normatius.

6. Identificar els indicadors i els elements nous, organitzatius, tecnològics i normatius, relacionats amb l'organització i la càrrega de treball, que poden assenyalar la necessitat d'avaluar els riscos dels llocs de treball.

7. Interpretar els continguts dels indicadors i les característiques dels elements nous dels llocs de treball, amb relació als riscos derivats de l'organització i la càrrega de treball.

8. Determinar la necessitat d'avaluar els riscos derivats de l'organització i la càrrega de treball, a partir de la interpretació dels indicadors i els elements nous dels llocs de treball.

9. Establir el grau d'importància de la informació i les dades de l'organització de l'empresa i del treball necessàries per identificar els riscos derivats de l'organització i la càrrega de treball, segons les característiques dels treballs.

10. Determinar el contingut i el procés de recollida de la informació documental i personal necessària per identificar els riscos derivats de l'organització i la càrrega de treball.

11. Recollir la informació necessària per avaluar els riscos amb relació a l'organització i la càrrega de treball, a partir de les seves característiques, la documentació del lloc de treball i l'opinió del personal implicat en els diferents àmbits de l'empresa.

12. Determinar el grau d'idoneïtat dels mètodes i procediments de treball amb relació a la normativa externa.

13. Relacionar les desviacions pel que fa a l'organització i la càrrega de treball entre els procediments reals, i els mètodes i procediments establerts normativament en l'empresa.

14. Identificar els riscos derivats de l'organització i la càrrega de treball presents a partir de la informació dels llocs de treball, el grau d'idoneïtat dels mètodes i procediments de treball, les desviacions entre els procediments de treball reals i els normalitzats, i els instruments i procediments adequats per identificar els riscos.

15. Relacionar els factors de risc derivats de l'organització i la càrrega de treball (il·luminació, temperatura, humitat, ventilació, càrrega de treball mental i físic, postures, equips, condicions laborals i factors psicosocials) amb els paràmetres, procediments, instruments i aparells per mesurar-los.

16. Interpretar les característiques tècniques d'ús i de manteniment, les condicions de calibratge i els procediments de posada a punt dels aparells de mesura dels paràmetres ambientals i dels esforços, a partir de la documentació tècnica.

17. Interpretar el contingut i la funcionalitat de les tècniques analítiques, els instruments i els procediments per mesurar els factors organitzatius i psicosocials, a partir de manuals, enquestes, graelles d'observació i grups de discussió.

18. Mesurar els factors de risc derivats de l'organització i la càrrega de treball (il·luminació, temperatura, humitat, ventilació, càrrega de treball mental i física, postures, equips, condicions laborals i factors psicosocials) segons les normatives sobre mesura de riscos, i les instruccions i els procediments establerts, a partir dels instruments i aparells adequats.

19. Determinar els riscos, la mesura dels quals requereix l'assessorament, la col·laboració o la consulta amb altres especialistes, professionals o entitats, segons la normativa externa, i els criteris interns i les possibilitats de l'empresa.

20. Determinar l'àmbit geogràfic o departamental d'influència dels riscos, les persones afectades, els temps d'exposició i les persones de l'organització implicades en la prevenció, a partir de les característiques i els elements organitzatius dels llocs de treball, segons els riscos identificats.

21. Identificar els valors dels paràmetres dels factors ambientals, dimensionals i ergonòmics que configuren nivells acceptables de qualitat de l'aire, de confortabilitat dels espais i edificis i de seguretat dels equips, segons la normativa establerta, i informacions i estudis tècnics de prevenció i salut laboral.

22. Identificar les condicions organitzatives, laborals i psicosocials que configuren situacions de qualitat de treball, segons la normativa establerta, i informacions i estudis tècnics de prevenció i salut laboral.

23. Determinar les desviacions dels factors de risc en els llocs de treball, derivats de l'organització i la càrrega de treball, a partir de la comparació entre els valors dels riscos identificats, la normativa vigent, i els criteris de referència i procediments de treball interns.

24. Avaluar els riscos derivats de l'organització i la càrrega de treball, segons l'anàlisi dels factors de risc, les mesures dels paràmetres i les desviacions, a partir dels criteris de referència i la normativa establerta sobre avaluació de riscos.

25. Ponderar els riscos identificats i mesurats en els llocs de treball, segons els valors dels paràmetres mesurats, les condicions dels factors de risc, la gravetat dels efectes que poden produir en la salut i el nombre de persones afectades.

26. Interpretar les característiques i les condicions d'aplicació de les mesures de prevenció i les tècniques preventives aplicables als riscos derivats de l'organització i la càrrega de treball, a partir de documentació i estudis tècnics.

27. Relacionar les mesures de prevenció i les tècniques preventives amb els riscos derivats de l'organització, i la càrrega de treball i els efectes eliminatoris o reductors del risc que poden originar.

28. Seleccionar les mesures de prevenció que es poden aplicar davant dels riscos derivats de l'organització i la càrrega de treball, segons criteris de priorització amb relació a l'eliminació o reducció del risc.

29. Programar la implantació de mesures preventives dels riscos derivats de l'organització i la càrrega de treball, segons els factors de risc

presents en el lloc de treball, a partir del Pla general de prevenció, les condicions de treball, les característiques de les mesures i els procediments establerts d'implantació.

Continguts

Unitat didàctica 1
Riscos psicosocials i organització del treball
1. La importància de l'organització del treball per a la salut de les persones; factors de risc psicosocial
2. Els factors psicosocials en el treball I
3. Els factors psicosocials en el treball II
4. Noves formes d'organització del treball; el teletreball

Unitat didàctica 2
L'estrès laboral
1. L'estrès: conceptes bàsics
2. Les conseqüències de l'estrès
3. Formes específiques d'estrès laboral

Unitat didàctica 3
Avaluació dels factors psicosocials. Intervenció psicosocial
1. Metodologia per a l'avaluació dels factors psicosocials
2. Tècniques per a l'avaluació dels riscos psicosocials (I): inespecífiques
3. Tècniques per a l'avaluació dels riscos psicosocials (II): específiques
4. Intervenció sobre l'organització i sobre les persones

Unitat didàctica 4
Ergonomia: fonaments. Disseny del lloc de treball
1. Fonaments d'ergonomia
2. Metodologies de l'anàlisi ergonòmica. L'antropometria i l'estadística aplicades a l'ergonomia
3. Disseny del centre de treball i del lloc de treball
4. Màquines i eines de treball; els dispositius d'informació i els seus comandaments
5. El treball amb pantalles de visualització de dades

Unitat didàctica 5
La càrrega de treball
1. La càrrega de treball i el cos humà
2. La càrrega mental de treball
3. La càrrega física de treball
4. Els trastorns musculoesquelètics
5. Manipulació manual de càrregues

Unitat didàctica 6
Els factors ambientals
1. Característiques sonores de l'activitat. Microclima de treball. Temperatura, ventilació i humitat
2. Qualitat de l'aire interior. La síndrome de l'edifici malalt
3. La il·luminació i el color